

• NAŠI ZAPISKI •

 SOCIALNA REVIIJA

Izhajajo enkrat na mesec. — Naročnina za vse leto K 2:80, za pol ali četrto leta razmerno.
Posamični zvezki 24 h. — Urejuje **Karl Linhart**. — Rokopise in naročnino sprejema uredništvo
in upravnništvo »Naši zapiski« v Ljubljani.

Leto I.

Ljubljana, meseca septembra 1902.

Štev. 3.

L. K.:

Dve smeri.

„Bodimo revolucionarni, kadar to razmere zahtevajo,
a bodimo vsak čas reformisti ...“

Benoit Malon.

Ko je Lassalle sestavljal in popravljaj svoj potem temeljito pobiti „železni mezni zakon“ (ehernes Lohngesetz), je hudiča z belebubom izganjal. V tem leži najduhovitejša misel njegove teorije.

Navadno meščansko gospodarstvo je plavalo začetkom Lassallejeve dobe v kalni vodi raznih „naravnih zakonov gospodarstva“. Tu je bila n. pr. znana „teorija mezdne zaklada“ (Lohnfondstheorie)* zloglasnega Mac Cullocha. Lassalle je naglašal te „naravne zakone“ in dejal, da je ravno zaradi njih potrebno gospodarsko združenje delavstva, da si pridobi politično moč. Lassalle je porabil torej uredbo meščanske družbe v prid razvitku socializma; on je rabil meščanstvo kot provzročitelja proletariata, meščansko gospodarstvo kot dokaz za opravičenost svojih socialno-revolucionarnih nauk. V tem oziru je bil torej nekak „poravnanli (transigentni) Bernsteinovec“.

Marksova šola pa uči drugače. „Komunistični manifest“, ta zgodovinski pregled Marksovega in Engelsovega naziranja govori o „nazadnjaški masi“. Marksova sodba je popolno zanikanje meščanske družbe. Knjiga „Kapital“ razlaga in pojasnjuje sestavo te družbe in dokazuje, da so vse družbene uredbe le v prid izkoriščevalnih podjetnikov. Iz take povsem zanikajoče sodbe se mora razviti prevratno neodjenljivo postopanje.

*

Ko je meščanstvo kakor začarano opazovalo prve poizkuse „komunistov“ okrog Marksove „Internacionale“, so se pojavile na

* Po tej teoriji je le gotov del skupnega bogastva določen za mezno delavstvo. Ta po „naravnih zakonih“ določeni del tvori mezni zaklad. Če si delavci v enem kraju zboljšajo plačo, se mora ista v drugem kraju poslabšati. Zakaj torej strokovno gibanje?! — Torej jako enostavna teorija.

socialističnem polju že razne smeri. Do razpora pa je prišlo, ko se je pričela „Internacionala“ spreminjati v veliko in vedno močnejšo stranko. Postopanje take velike stranke mora biti povsem drugačno od postopanja male stranke, kake skupine nezadovoljnejšev. Delo take majhne skupine ne pospešuje, marveč le razdira obstoječe razmere, in je torej neplodno. Velika stranka pa združuje. In organizator je bil Marks. Rus Mihael Bakunin pa se mu je protivil. Temu demoničnemu in jako žilavemu agitatorju je stal pred očmi prevrat kot rešilni bog. Tako se je razvijal spor med Marksisti in Bakuninci, „neodvisnimi“ pristaši, poznejšimi „neodvisnimi socialisti“ in današnjimi anarhisti. Te dve struji, ki sta seveda tudi utemeljeni v duševnem razvitku — imena Proudhon, Fourier i. t. d. so tukaj merodajna —, sta sedaj nastopali. In da ni bila to le površna razlika, dokazuje dejstvo, da je trajal celo do avstrijskega hainfeldskega zbora ta prepir in da je ta prvi strankarski zbor šele izvršil ločitev. Do Ljubljane doli je gnala razlika svoje valove. Njihova pot je očitana v krutem vladnem zatiranju takratnih socialistov.¹

„Neodvisnim“ nasprotna struja pa tudi ni bila enega mnenja. Tu so bili Marksisti, Lassallei in pojavili so se tudi pristaši Schulze-Delitscha, katerega združništvo je Lassalle tako močno sovražil. Tudi to nasprotstvo se je zaneslo na slovenski jug, ki takrat vendar še ni bil ne industrialno, ne duševno razvit.

*

Opazili smo torej vsaj dve različni smeri že ob rojstvu modernega delavskega gibanja. Ti smeri pa sta bili tako pogubljivi, da jima je morala slediti ločitev. V močnejši Marksovi struji se niso pojavljala različna pomembnejša mnenja do — Bernsteina. Šele Bernsteinovi članki, ki jih je potem zbral v znamenito knjigo „Die Voraussetzungen des Sozialismus“, so rodili zopet živahnjšo razpravo, slično razpору med Marksom in Bakuninom. Kajti tudi tukaj je veliko vprašanje: Revolucija ali evolucija! Bernstein stoji pravzaprav ves na tleh meščanske družbe in trdi z glasom natančnega opazovalca počasno, a neprestano socializiranje družbe. Kautsky pa vidi pred seboj propad in polahno osiromačenje malega obrtnika in kmeta, vidi Marksovo osredotočenje kapitala in prorokuje prevrat — socialno revolucijo. Naj se ima tukaj že to ali ono mnenje,² — resnica je, da

¹ Spominjamo se tukaj le znanih sodnih obravnjav. Tako je moralo priti vsled pretiranega vohanja po „anarhistih“. Več o tem v brošuri „Zur österreichischen Arbeiterbewegung“ (von Kerzal).

² Zanimivo, najbrže tudi najnovejšo študijo o osredotočenju kapitala (v Belgiji), je objavil F. v. d. Goes v „Noue Zeit“ (1902, št. 19) pogovor o članku Waxweilerja, načelnika zavoda „Institut de Sociologie“ v Bruselju. Waxweiler trdi, da tukaj nima Marksov nazor prav. Od 226.000 podjetij je 212.000, torej 95%, takih, ki nimajo niti po pet delavcev, velika večina torej mali obrat („Kleingewerbe“). Iz tega sklepa Waxweiler, da teh podjetij ne uničuje veleindustrija. Goes pa poizkuša dokazati, da jih pač izpodriva veleindustrija tam, kjer „jih more tehnično in gospodarsveno namestiti“. — Bernstein trdi, kakor znano, isto kakor Waxweiler in se bojuje vsled tega proti znani teoriji o osiromačenju („Verelendungsteorij“). Novejši Marksisti pa dokazujejo relativno proletarizacijo.

so to le različna postopanja. In to je velika razlika med sedanjimi mnenji in nekdanjimi. Za Marksa in Bakunina ni bil socializem kot cilj tako točno označen kakor danes. Vsled tega je bilo vprašanje o postopanju (taktiki) obenem vprašanje o cilju. Danes je cilj določen: Zadružno gospodarstvo — o poti se lahko razpravlja. In o poti so se razgovarjali v Hannoveru in na Dunaju, v Imoli in na Španskem. Revolucija ali evolucija! Transigenca ali intransigenca! Turati ali Ferri! Bernstein ali Kautsky! — vse zastavek postopanja, katerega posamezne točke so Millerandovo ministirovanje, podpiranje sedanjega italijanskega ministrstva, dogovori z naprednimi meščanskimi strankami, nastop pri volitvah i. t. d.

Dve smeri sta torej, naj se že reče karkoli. A ti smeri se le izpopolnjujeta: nista si v nasprotstvu. Ti smeri sta poleg tega bolj ali manj — akademičnega značaja. Govori se veliko, piše se cele knjige, razpravlja se strastno, — končno pa stopa socializem vendar s trdimi koraki po poti, katero je označil Benoit Malon z besedami našega gesla: „Soyons revolutionnaires“ (Bodimo revolucionarci), kadar zahteva to čas, kadar izzivajo razmere revolucionarnost; a bodimo si vedno svesti, da je vsak prevrat razvitek, da je treba polahnega socializiranja, — „soyons toujours reformistes!“

D.:

Stari ali novi program?

I.

Tarde piše: „Razvoj družbe je proces, ki se ne dá ostaviti; on napreduje kljub mnogim reakcijam v gotovi smeri, in zato se tudi sedanje kulturno stanje popolno razlikuje od vseh prejšnjih in je višje od vseh teh.“ — Dr. I. K. Ingram pravi: „Pravni ustav in sociološki pojav, ki bi bil za zmiraj neveljaven, ampak izpreminja se od stopnje do stopnje v družabnem postopku in napredku; živo je zvezan z ostalimi sodobnimi činitelji, in kar je v stroki prava primerno za eno dobo razvoja, pogosto ni več primerno za drugo. To velja tudi za gospodarski sistem — tedaj tudi za politični —, in tako pridemo do relativnosti, spoznavši, da absolutnost ni vzdržati, da je napačen nazor perpetualizma, t. j. domnevanje, da je kak sistem primeren za vsako socialno periodo.“

Tako je tudi s programi; kajti ti so nekako zrelo vsega življenja narodovega, v katerem odsevajo prednosti in napake ter se spozna, ali je narod zdrav in sposoben za obstanek, ali nosi v sebi smrtne kali skorajšnjega pogina.

Stranka vstvarja program. Kakor posamezniki v stranki niso večni, ampak jih prej ali slej nadomesté nasledniki, ki imajo poleg ali namesto nazorov svojih prednikov še nove, svoje nazore, tako ne more nihče zahtevati, da bi se posamezniki v stranki brezpogojno pokaravali črki in programu, da bi ta program, ki že ne obseza več obzirov na novo nastalih razmer v narodnem življenju, bil tudi potem še isto, kar je Izraelcem bilo deset božjih zapovedi. Takšen program bi vezal roke tistim, ki se ga hoté držati: dušil bi moči, duševne in telesne, ondi, kjer bi jih moral pospeševati. Program se mora vedno izpopolnjevati. Lahko se načrta program za bližnjo ali oddaljenejšo bodočnost. Toda človeku je prirojeno, da se more motiti, da prezre lahko marsikaj važnega; ravno tako mu pa tudi ni dano, da bi z matematiško gotovostjo mogel preračunati, kako se bodo zobličile razmere tekom časa. Zato ne smatrati programov za nedotakljive, pač pa ravnati v njihovem duhu in ne po črki . . .

Vse to je drugod po svetu že izdavna priznано in vzprejeto; na Slovenskem si ta nazor še ni pridobil domovinske pravice. Na Slovenskem se duhovi še niso privadili tako jasni misli, da kakor posameznik, ki je odigral svojo ulogo v javnem življenju, mora odstopiti, da kakor stranka, ki je izpolnila, kar je s svojimi močmi v občo korist ali škodo izvršiti mogla, mora izginiti pred nastopom nove stranke s krepkejšimi silami: da istotako mora pasti tudi vsak zastarel, obrabljen program med staro reno. Zato tak šum, kadar se pojavi kaj doslej nezaslišanega v slovenski domovini; kajti na lovorikah se sladko počiva, čeprav so bile zaslužene koprive in osat namesto njih. Zato je tudi tako zagrmelo pred časom, ko se je ponižno reklo, da je nam Slovincem treba novega programa z novimi močmi, da je stari program obrabljen in plesnjiv.

*

Vzemimo spoštljivo naš stari slovenski program: „Vse za vero, dom, cesarja!“ Ako analiziramo to geslo, morajo se nam vzbuditi dvomi, da-li je sploh kdaj bilo opravičeno in utemeljeno, odkar so se sklicevali nanj naši politiki in drugi možakarji.

Ali je šlo kdaj za vero „pobožnim“ katoliškim Slovincem?

Kdor je imel vero, mu je ni dalo, ni rešilo, ni ohranilo to geslo. Najmanj še v političnih bojih; zakaj v teh se vera sama oskruni. Naravnost zanikam, da bi bila vera to, za kar se bori n. pr. naša klerikalna stranka. In kdor opazuje življenje našega ljudstva, vidi, da ne narašča pobožnost, ampak fanatizem, in sicer verski fanatizem,

pomešan s politično-strankarskim. Posledice obrambe te „vere“ se doigravajo v sodnih dvoranah, pred porotniki, po gostilnah, a iniciativa je imela izvirek v cerkvi, v krajih, kjer je nekdanj vladala pobožnost, ki je bila — če že ne idealna — pa vsaj večja nego dandanašnji. In če danes naše ljudstvo ni pobožno v svojem jedru, če se tepe pod krinko „za vero“ le za svoje materielne interese — in kdo bi še tajil to, ki ima oči zato, da vidi?! — čemu torej besedi omenjenega gesla „za vero“? —

„Za dom“?

Da, slo je za dom, naš dom je v nevarnosti še danes in bo še dolgo! Vprašanje pa je, če se je v našem javnem življenju vedno ravnalo po tem redu? Zanikam. Istotako tudi zanikam, da bi se dandanes kdo ravnal dosledno po tem navodilu. Bori se boj za stranko, ne za dom. Imamo liberalizem in klerikalizem. Boj med njima se mora izvojevati, čeprav ne kar tako v par letih. Vprašam: ali je klerikalizem — „dom“? Ali ni boj za nadvlado, za omejitev vsakega duševnega, svobodnega razvitka? Ali je morda to boj za naš dom, če se hoče ljudstvo s šovinizmom proti svojim sosedom navdahiti? Ali se ne pravi, našemu domu najhuje škodovati, ako se narod pozivlje k boju na nož zoper stoinstokrat močnejše sosede, sovražnike naše? Samo svojo pest dvignejo ti mogočnjaki in — nas ni več — pa bo takšen slovenski David se poizkušal z Goljatom nemškim, laškim v nasilju! To je boj zoper naš dom, in naj se vrši pod krinko delovanja za naš dom. V boju smo za naš dom — pa ne vemo, kakšno orožje bi rabili. Ali bi se samo s papirjem branili, ali bi tudi z železom odbijali nam namenjene udarce, ali bi bili tudi agresivni? Za sedaj se borimo s papirjem — —

„Za cesarja“?

Čemu to staviti na odlično mesto narodnega gesla, programa, čemu si prištevati to v zaslugo, kar nam zapoveduje — kazenski zakonik? In kakšno je tu dejansko razmerje? Zadoščalo bi par citatov iz vsezaverodomecesarskih listov. — — Odveč bi pa bilo še pohajati politične klerikalne in liberalne shode, kjer si očitajo vzajemno nedostatek tistih lojalnih čustev, katerih nima morda v prsih ne ta, ne oni. — —

*

Faktične razmere na Kranjskem in Goriškem, pa tudi na Koroškem in Štajerskem nam pričajo, da to geslo pri nas nima prave podlage, da je bilo sploh jako malo opravičeno.

Kjer bi iskali vere pri nas, bi našli hinavsko tercijalstvo, s katerim se zakrinka to in ono, zakriva bojazen pred tistim, česar si

indiferentisti, omenjeni lenuhi niso mogli, niso hoteli razjasniti in rešiti. Kjer bi iskali dela za dom, ne bi našli pri tem delu ljudstva, ampak koristolovstvo, vladoželjnost, izsesani proletariat, ki se več ne upošteva. Kjer bi se navduševali za cesarja — o tem ima pa nadaljno besedo kak vsezaverodomecesarski list.

Tak program „vse za vero, dom, cesarja“ se pri nas nikdar popolnoma ni izvrševal, ker se ni mogel, in se tudi nikdar izvrševal ne bo, ker ni mogoč.

Da bi se v naših razmerah zaradi boja zoper klerikalizem ali liberalizem ali socialno demokracijo i. t. d. sklicevali na to geslo, nima zmisla. Sklepam to iz prognoze, katera je taka-le: liberalizem mora premagati klerikalizem — to je nujno: istotako je pa gotovo, da se bo moral umakniti drugim težnjam, n. pr. radikalizmu, osobito frazersko-političnemu.¹ Ta bo propal v še krajšem času, ker nima čisto nobene resne podlage. Potem pridejo na vrh modernejše struje, zlasti socialistične smeri.

A kaj med tem časom, dokler se ta prognoza ne uresniči? Ali mora biti program? Strankarski program?

Nekateri ljudje ne morejo živeti brez strankarskega programa. Ne znajo biti samostojni, neodvisni, sami svoji, ne le materielno, ampak tudi duševno. In to je glavno! Telesnega kuratorja se vsakdo brani, duševnega pa si še išče. Kateri je hujši izkoriščevalec? . . .

Med Slovenci, ki nas je malo, bi sicer bilo opravičeno zahtevati, naj si vsak samostojno vstvari prepričanje, življenjski nazor, kateri mu daje pametno navodilo za vsak slučaj konflikta. Vsak Slovenec naj intenzivno premišlja. Premišlja o svojem namenu in pomenu kot človek, kot Slovenec, kot član malega naroda. Po sadu takega treznega premišljanja, nezverženega od množice prašnih predsodkov, naj uravna svoje dejanje in nehanje. Potem pride „program“ sam ob sebi. In kakšen program?

Abditus:

Izgredi v Zagrebu.

Če se moremo kje čuditi narodnim bojem, potem se moramo čuditi narodnemu boju med Hrvati in Srbi; in če moremo kje obsojati narodni boj, potem ga moramo med Hrvati in Srbi.

¹ Uredništvo se ne strinja povsem s pisateljem.

Čuditi se moramo temu boju. Hrvati in Srbi sta dva slovanska sorodna plemena, ki se prav malo razlikujeta, in sicer le po veri in pisavi. Hrvati so rimsko-katoliške vere in pišejo svoj jezik z latinico, Srbi pa so pravoslavne vere in pišejo cirilico. Le to jih loči na vnanje. Ta boj ne more torej biti naraven, temveč umeten, ker se ne omejuje samo na naobrazbo. Narodni boji, ki nastajajo vsled predpravie narodov so barbarski in nekulturni.

Temu sporu med Srbi in Hrvati sta vendar kriva v prvi vrsti dva činitelja: vera in rop. Ta dva činitelja sta obenem delovala v propad naroda.

Najprej vera. Razkol v rimski cerkvi je bil pričetek boja proti svoji lastni kulturi. Rimski cerkev je v bistvu nestrpna. Poleg tega je svetovna in gleda vedno na svojo korist. Posebno Jugoslovani so bili rimski cerkvi le tedaj pri sre, kadar jih je potrebovala za svoje namene na Balkanu. Srbi so ostali zvesti razkolu in niso hoteli o rimski cerkvi ničesar vedeti, ker jih je v to silila ali njihova narodna zavest, ali pa tudi „skrb za izveličanje“. Hrvatje pa so ostali zvesti svoji cerkvi. Rimski cerkev je zanesla počasi fanatičen, a umeten verski boj med ta dva plemena, ki se prav posebno zrcali v ljutih bojih med pravoslavni in katoliškimi duhovniki. Z obeh strani je bila udeležba polna, in sorodna plemena sta napovedala boj drug drugemu, ne za blagor in napredek tega ali onega, temveč za svetovnost Rima.

Z druge strani se je pridružil rop ali želja po zemlji, gospodarstvu. Dasi so Srbi podlegli s svojo silno državo za več stoletij Turkom, so se vendar svojemočno osvobodili v začetku prejšnjega stoletja svojega strahovitega gospodarja. Hrvatje so izgubili kmalo svojo samostojnost ter prišli polagoma pod Habsburško dinastijo. Vedno znova se je izmed Hrvatov čul kak glas po neodvisnosti, ki pa je zamrl v vednem naraščanju umetnega patriotizma. Te umetne vezi, vstvarjene po sili drugih, so pa postale tekom stoletij tradicije.

Odmev tega historičnega razvoja so bili zadnji izgredi v Zagrebu in ostalem Hrvaškem.

Javnost na Hrvaškem, ki je prav tako podkupljiva, kakor pri nas, ni imela moči, da bi se ustavila vsakršnemu zatiranju po svojih tlačiteljih, Madjarjih, a imela je dovolj moči, da je napravila vihar zaradi ubogega člančiča v „Srbobranu“, ki ga izdajajo nekateri srbski šovinisti v Zagrebu.

Hrvatje so skoraj tako omikani, kot mi Slovenci. Mesto da bi spoznali svoje vrzeli in se spopolnjevali združeno s Srbi in ostalimi

plemeni, goje med bratskima plemenoma narodno sovraštvo, ki je v tej obliki vedno pojav ponavljajočega se atavizma.

Raditega sodimo mi slovansko vzajemnost kritičneje. Slovanski narodi so mladi in poklicani podedovati kulturo romanskih in germanskih narodov. Za nas Jugoslovane je to velikega pomena, in zato je slovanska vzajemnost lepa ideja. Slovanski narodi ne morejo sprejeti kulture v tem zmislu, kakor izumirajoči in izžiti narodi. Posebno Jugoslovani so poklicani, da kdaj s svojo kulturo obvladajo Balkan in postanejo vsled tega krepka veja na svetovnem deblu. To pa je le mogoče, če se kulturno spopolnjujejo, ne vsled sovraštva do drugih narodov, temveč radi samega sebe. V tem zmislu je ideja slovanske in posebno jugoslovanske vzajemnosti velika. — Večina pa razume slovansko vzajemnost kot organiziran naskok na druge narode, kot razbijalno tendenco. To je napačno! Ko bodo Jugoslovani spoznali svojo edino naravno pot, bodo prvi med onimi, ki že desetletja priporočajo: Mir med narodi!

◦ PREGLED ◦

Javno življenje. Socialistično gibanje. Svetovna znanost je izgubila ednega svojih najboljših delavcev. Umrl je začetkom minolega meseca Rudolf Virchow. On je vstvaril novo znanost o vzrokih in bistvu bolezni in na marsikakem polju zdravilstva je dovršil ogromno delo. Ustanovil je nemško znanstveno društvo, ki razume človeka kot posameznika, odvisnega od razmer. To plemenito idejo je izrazil v svojih naukih, kjer pravi, da je socialna siromaščina vzrok kužnih bolezni. Tudi kot politik je hotel uresničiti svoje človekoljubne ideale, kajti „človek ima pravico zahtevati od države zdravju primerno življenje.“ — Sedaj ga ni več, ostalo bo le, kar je učil.

Kranjski deželni zbor se najbrže ne skliče, ker se vlada noče ponižati pred dr. Šušteršičem in njegovo premeteno politiko. Koliko časa bo trpelo to obsedno stanje, se ne vé; vlada in liberalci pa upajo, da ga izstradajo in mu izneverijo volilce. Prvi korak proti njegovi politiki je prepoved klerikalnega tabora v Ljubljani, ki bi se imel vršiti 12. oktobra t. l.

19. septembra t. l. so imeli na Ogrskem znamenit praznik. Ogrsi so praznovali 100letnico Košutovega rojstva. Košutovo ime spada v revolucijska leta 1848 in 1849. Košut je bil meščanski revolucionarec, ki ni pojnil gospodarskih temeljnih zakonov, a je s tem večjo samozavestjo pospeševal preembo državne politiške oblike. Terjal je neodvisnost Ogrske. Ko je bila zatrta revolucija v Parizu, so se oči vseh revolucionarjev v Evropi in zunaj nje obrnile na Ogrsko. Tam se je imela odločiti končna usoda evropskega prevrata. Jugoslovani tedaj niso zahtevali svobode zase, marveč so se borili proti upornikom v taboru svojih gospodarjev. Njih dejanja so bila utemeljena v gospodarskem razvoju. Kmeti so se niso pojnil novega duha časa. — Košut je radi svojih govorov in časnikarskega delo-

vanja postal na Ogrskem in tudi zunaj nje najpopularnejša oseba. V svesti si svoje velike veljave, je izustil v ogrskem državnem zboru te-le besede: „Priprost meščan sem, ali usoda je tako ukrenila, da ako mahnem samo z roko in habsburške vladarske rodovine ne bo več.“ Ko je napovedal Avstriji vojno, je osnoval „odbor za brambo“, ki je imel po begu palatina Štefana vso oblast na Ogrskem v svojih rokah. Vse ogrsko vojaštvo in vse trdnjave so bile v Košutovi oblasti in za njim je stal ves ogrski narod, ko se je pričela odločilna vojna med njim in cesarjem. Po raznih nezgodah je dne 14. aprila 1849 v protestantski cerkvi v Debrecinu odstavil Habsburško rodovino z ogrskega prestola. Toda bojna sreča se je kmalu obrnila na avstrijsko stran; Košut je z nekaterimi tovariši bežal čez turško mejo, prepustivši svojo oblast nasprotniku, poveljniku Görgeyu. — Umrl je leta 1894. v Turinu na Laškem.

Strankarski zbor italijanskih socialistov v Imoli je končal. Dovršil bi bil veliko več, ako bi ne bila zavzela toliko časa razprava o „transigenci“ in „intransigenci“. Turati je trdil v svojem govoru nazore, ki smo jih opisali tukaj v prvem članku. Že v Genovi leta 1892. je postala stranka „transigentna“, ko se je ločila od anarhistov. Ves razloček med obema smerima tiči v naglasu, s katerim se izgovarja gotove stvari. Ravno italijanska stranka je najmanj reformska. Povsod drugod se pečajo bolj z zavarovanjem za starost, delavskim varstvom, strokovnim gibanjem. — Ferrijev govor je bil ravno tako kompromis s „transigenti“. Smeri so se torej izgubile. — V ostalem se je pečal zbor še s strankino organizacijo, z razmerjem stranke, s strokovnimi organizacijami (poročal je tukaj za poljedelce Montemartini) ter o železniškem vprašanju. Na zboru je bilo nad 1000 odposlancev, kar je vsekakor preveč za mirne obravnave.

Na avstrijskem nemškem strankarskem zboru v Ustju se je pojavilo neko nenavadno mnenje sodruga Pernerstorferja gledé narodnosti. Mnenje samo na sebi je sicer malenkostno in postransko. A poudarek, ki je z njim branil Pernerstorfer svojo narodnost, opravičuje napačno razumevanje meščanskega časopisja. O sami nemški naobrazbi, o nemški znanosti in modroslovju ponosno govoriti, se ne čuje po navadi iz socialistovih ust. A vkljub temu je glavno — mednarodno delovanje in ne govoričenje. Dokler dela socialist v zmislu programa, je mednarodni. Tega programa Pernerstorfer ni prekoračil nikoli in zato so tudi narodnjaki vseh narodnostij zaman čakali, da bodo socialisti Pernerstorferja javno sezgali. Dobro je pa tudi bilo, da so našli posamezni sodrugi dovolj ostre besede o njegovem nastopu. Najsmesnejše je seveda, če se misli, da dokazuje tak slučaj ponarodovljevanje socializma. Socializem se dá sploh le mednarodno rešiti — njegova mednarodnost je torej v njegovi naravi.

Monakovski kongres. V Monakovem v Nemčiji pa je imela te dni nemška socialna demokracija svoj letni zbor. Znamenit je bil Beblov referat, ki je napovedal skrajno opozicijo carinski predlogi. Bebel je poudarjal, da se morajo prihodnje državne volitve vršiti v znamenju te vladne predloge, ki hoče bogatim poljedelcem (agrarcem) zagotoviti nove dohodke, ljudstvo pa tirati še v večjo bedo. Dr. Lindemann je poročal o občinski politiki socialne demokracije. Priporočal je lep občinski program, ki pa se ni sprejel, temveč odkazal posebni komisiji, da drugo leto o njem poroča. — Tudi na tem zboru se je vršila po zahtevi meščanskih listov nekaka „narodnostna razprava“. Poljska organizacija je ravnala proti določbam stranke; nemška stranka je namreč centralizirana, Poljaki pa so kandidirali na svojo pest. Iz te debate so napravili listi „poljsko razpravo“ in „ponarodovljevanje“ socializma. Vsekakor čudno!

Češka delavska razstava. Češki socialisti so pred leti odklonili povabilo, da naj se udeležé češke narodopisne razstave v Pragi, ker se jim ni hotelo pustiti proste roke. Meščanstvo je reklo, da hočejo socialisti prirediti svojo razstavo preveč — enostransko. Letos pa je češko socialistično delavstvo priredilo v Pragi delavsko razstavo, ki je napravila na vso Češko velik in globok utisek. Ta razstava je krepek dokaz socialistične sile in želje po naobrazbi in napredku. Še pred desetletjem so imeli prestati velike ovire vsled reakcije; mnogo let ječe, zatiranje in borbe, preden je socializem mogel slaviti svojo zmago kot svobodno se razvijajoča naobrazna smer. Na delavski razstavi so zastopani v prvi vrsti železničarji, rudarji, lesni delavci, krojači, železarski in kovinski delavci, lončarji, keramiki, tiskarji in litografi. Razstava strokovnih društev je naravnost imenitna. Znamenita je razstava slik in velikega kipa, ki predstavlja svobodo. Razstavljeni oddelek mesta Prage ima zgodovinski pomen, ker predstavlja razvoj raznih socialnih zavodov, bolnic, sirotiščnic i. t. d. Na razstavi je tudi delavska pekarna in bogati strankin arhiv. Čehi so danes v prvi vrsti med naobraženimi narodi in češki socializem je velik in mogočen, naobrazen in gospodarski činitelj. Učimo se pri Čehih!

Avstrijska tiskarska zveza je izdala za leto 1901. svoje poročilo, iz katerega posnamemo, da je imela v preteklem letu 1 zvezni zbor, 85 društvenih, 343 podružničnih, 136 drugih shodov, nadalje 353 glavnih in 239 podružnih odborovih sej in 8 tovariških sestankov, torej skupno 1165 shodov. Knjižnice njenih društev štejejo 19.411 zvezkov zabavne, 7616 znanstvene, 3217 strokovne in 4440 različne vsebine. Zvezna glasila so imela naklade: „Vorwärts“ 8450, „Veleslavin“ (češko) 2220, „Ognisko“ (poljsko) 750 in „Risveglio“ (italijansko) 630 izvodov. Člani zveze so se pomnožili za 5:98 odstotkov, to je od 9240 na 9793. Zveza obseza 15 društev, 63 podružnic in 53 potniških plačilnic.

O ženskem delu v francoski, belgijski in nemški industriji prinaša francoski list „Bulletin de l'Office du Travail“ nekaj številnih nastavkov, ki so posneti po obrtnem šteju iz leta 1895. za Nemško in iz leta 1896. za Francosko in Belgijo. Seveda ta števila niso več resnična, toda vendar prav zanimiva, posebno kadar jih primerjamo z drugimi. V vsej industriji je delalo na 100 delavcev na Nemškem 25, v Belgiji 33 in na Francoskem 51 žensk. Največ žensk dela na Francoskem v tkaninski in v industriji za oblačilo in obutalo. V teh skupinah je na Francoskem na vsakih 100 moških 256 žensk, v Belgiji 194, na Nemškem pa samo 114. Tudi v industrijah za živila in v kovinski industriji je odstotni postavek vposlenih žensk na Francoskem večji, nego v obeh drugih deželah. V industrijah za živila je razmerje na Nemškem 15, v Belgiji 7, na Francoskem 22%, v kovinski industriji v istem razporedju 5, 5 in 7%. Nemčija pa stoji v kemijski in keramiki industriji s 46, odnosno 26% na prvem mestu; v Belgiji šteje ona 25, ta 18%, na Francoskem 40, odnosno 18%. Ako pa primerjamo absolutna števila, dobimo, da je v Nemčiji vendar v največ industrijah vposlenih veliko večja množica žensk. Tako delajo n. pr. po nemških rudokopih 16.702 ženski, po belgijskih le 10.395 in po francoskih le 8204 ženske;

	Nemčija	Belgija	Francija
v industriji za živila	89.385	5618	79.885
„ kemijski industriji	140.569	9659	45.632
„ poligrafski industriji	34.712	996	15.656
„ stavbni industriji	35.391	759	8.920
„ kovinski industriji	58.192	6009	41.236

Francija nadkriljuje z ženskim delom, kakor že omenjeno skoraj samo v tkaninski, konfekcijski ter industriji za oblačilo in obutalo in za perilo. Tu so števila kakor nastopno: Nemčija 1,054.613 (moških 928.325); Belgija 213.059 (moških 109.651), Francija 1,578.333 (moških 615.946). *P.*

Znižanje delavnega časa v Italiji od leta 1860. predočuje v prav pregledni sestavi uradni list ministrstva za poljedelstvo in industrijo. Tako je na dan delalo manj kot $10\frac{1}{2}$ ure:

1874. l.	41·7 ^{0/10}	vseh	tovornic
1880. l.	59·4 ^{0/10}	"	"
1885. l.	66·6 ^{0/10}	"	"
1890. l.	73·8 ^{0/10}	"	"
1895. l.	80·9 ^{0/10}	"	"
1900. l.	99·8 ^{0/10}	"	"

Iz teh števil razvidimo, da se v Italiji vedno bolj in bolj širi mnenje, da ni ravno brezmejno delo sreča in rešitev industrije. Ko bi le to uvideli tudi pri nas! *P.*

Tobačna uprava. Pred nami leže števila, ki spričujejo, da je imela avstrijska tobačna uprava v letošnjem prvem četrtletju približno 500.000 kron manj dohodkov nego lansko leto v istem času. Prodalo se je mnogo manj tobačnih izdelkov nego lani. Z ozirom na zdravstvene razmere zabeležimo to kot napredek.

Italijanska socialistična frakcija je vložila dve predlogi glede združnega gibanja. Ena teh predlog zahteva, da imajo produktivne zadruga pravico izdelovati blaga v vrednosti nad 200.000 frankov. Druga predloga pa zahteva, da se člani konzumnih združenj, ki nimajo več ko 1000 frankov letnega dohodka, oproste mestne užitnine.

Zbor v Manšestru. Od 21. do 26. julija je bil v Manšestru peti letni kongres mednarodne združne zveze. Navzočih je bilo okolo 200 delegatov iz vseh dežel. Zveza šteje 369 društev in 118 posamnih članov. Na kongresu se je razpravljalo o zveznem glasilu, ki naj bi izhajalo v več jezikih, ki pa še ni uspelo. Kongresu je bilo predloženih 18 tiskanih poročil iz raznih dežel o združnem gibanju. Kongres se je pečal tudi s stanovanjskim vprašanjem, a zediniti se delegiranci niso mogli o tem, ali naj se združne hiše dajo le v najem ali pa prepuste v last.

Amerikanski industrializem. Leta 1900. je bilo v Ameriki ljudsko štetje. Vspех teh preiskav se popiše v posebnih knjigah. Za 32 držav je statistično delo glede obrtnih podjetij že dovršeno. Končna sestava statistike v obliki poročila se naslovi na predsednika in bo obsegala 30 četrtletnih sešitkov, katerih vsak bo imel nad 1000 strani. Skupno število obrtnih podjetij znaša 512.585, ki so se pomnožila v zadnjem četrtletju za 44 odstotkov. V teh podjetjih vloženi kapital se ceni na 9.853.630.789 dolarjev. Število mezdnih delavcev se je pomnožilo za 25 odstotkov, katerim se je izplačalo mezde 2.323.407.257 dolarjev. Mezda se je povišala za 23 odstotkov. Ker se je število delavcev pomnožilo za 25 odstotkov in mezda le za 23, so se plače znižale, kapital se je pa združil in večja podjetja so v večini. Zedinjene države so hitro prešle iz agrarnosti v industrijo.

Med knjigami in revijami.

Skizzen. Spisal Etbin Kristan. Dunaj. Cena 60 h. — V založbi pisateljeva je izšla najnovejša opremljena knjiga, ki ima nastopno zanimivo vsebino: Čuvaj Jerman. — Ko so bele rože vzevele. — Posebnež. — Lakota. — Zadnja pot. — Vprašanje. — Sen sodnikov. — Novoletna noč poročnika Mladena. — Knjigo pre-

veva socialistički duh. Jako lep je tudi slog, v katerem so pisane omenjene črtice, izmed katerih so bile nekatere objavljene že v slovenščini. Kar najtopleje priporočamo knjigo, ki se dobiva pri R. Müller-ju, Dunaj, V./1, Schloßgasse 22. A—s.

Am Anfang des Jahrhunderts je naslov seriji brošur, ki jih je začela izdajati zaloga John Edelheima. Človeški um je tekom prejšnjega stoletja mogočno napredoval, zato se je zdelo nemškimi sodrugom potrebno, posamezne faze njegovega delovanja oteti pozabnosti, in jih v poljudni besedi razjasniti tudi priprostemu proletarcu. Prevrati na polju zvezdoslovne vede, kakor tudi književstva, zdravilstva, cerkve, socialne zakonodaje i. t. d. so mogočno vplivali na socialni razvoj človeške družbe, ki je zopet pripomogel k spopolnjenju modernega svetovnega naziranja. Čimbolj spoznava človek samega sebe, namen svojega obstanka, tembolj se približuje končnemu cilju, vstvarjenju osebne religije, ki z današnjo, usiljeno, nima nič skupnega. Doslej je izšlo že 19 sešitkov te serije, ki obravnavajo jako zanimive točke raznih strok. Cena posamičnim zvezkom je 36 h in se naroča pri „Dr. John Edelheims Verlag, Berlin.“ Vsakomur, ki se zanima za delavsko književnost, ta dela toplo priporočamo.

Il metodo rivoluzionario. Spisal Enrico Ferri. Izšla v Rimu. — Tako je naslov sešitku, ki ga je spisal slavni italijanski poznavalec kazenskega prava ter socialistički poslanec v Italiji. Spis se peča s taktiko italijanske socialne demokracije. Ferri je pripadnik revolucijske tendence, a je vkljub svoji sloviti govorniški nadarjenosti na kongresu v Imoli ostal proti Turatiju v manjšini, ki je za reformsko tendenco. Ta kongres je bila ena največjih manifestacij, kar jih je kdaj porodil svetovni socializem. Nad 1000 delegatov se je zbralo, da se izrečejo ali za revolucijo ali pa za reformo. Velepomembna je torej odločitev kongresova, hi se je po večini izrekel za reformo. Ferrijev spis je izšel, še preden se je pričel kongres v Imoli.

Ferri pravi, da imajo socialističke stranke vseh dežel dve taktiki, katerih ena ima reformsko, druga revolucijsko tendenco. Sredstva, s katerimi se teži po glavnem cilju, so za obe smeri enaka. Obe smeri se poslužujeta shodov, društvene in volilne pravice, listov, mezdnege boja, ljudskega zastopa. Parlamentarna frakcija stranke je potrebna, razložek je le v tem, če se smatra ljudski zastop v današnji obliki kot tehniški pomoček za doseg postavnih reform ali kot politični pomoček za propagando in vstvaritev socialističke vesti (razredne zavesti) zunaj parlamenta.

Kritik dr. Michels pravi o tem Ferrijevem spisu: Kot vzroke taktične razlike navaja Ferri psihične lastnosti njenih zastopnikov, n. pr. bojno voljo, tožnost i. t. d. Glavna zasluga znanstvenega socializma je, pri najdenju in razsojanju socialnega zla ne več, kakor preje, slediti empirični in simptomatični, temveč genetični in kauzalni metodi. Ferri pravi, da je reformiste primerjati anarhistom, ki so voljni odstraniti posamezne simptome bede po zakonodajni poti. Temeljna izprememba nima nič skupnega niti z reformsko, niti z anarhističko metodo.

Glavno sredstvo za doseg cilja, pravi Ferri, je vstvaritev socialističke vesti. Dr. Robert Michels pravi, da je ta socialistička vest enaka razredni zavesti. Propaganda v veliki meri je za to najbližje sredstvo. Pri tem se sklicuje Ferri na organizacijo poljedelskega proletariata v Italiji, ki se je vstvarila vsled propagande. Ta organizacija vzbuja pri vseh tujezemskih socialistih pravo začudenje.

Revolucijska metoda obstoji torej v tem, da se potom agitacije pripravljajo mase do samopomoči. Socialna reforma pa je meščanska. Revolucijska metoda ne zadržuje reform, temveč jih provzročuje s tem, da ohranja proletariat v stanju popolnega človeka, ki zahteva svoje pravice.

Kot glavne zahteve za doseg socialistiškega ideala navaja Ferri troje stvari: 1.) Končni cilj — socializiranje produkcijskih sredstev. 2.) Branitev že dobljenega — politiška prostost in elementarnih pogojev modernega in meščanskega življenja. 3.) Uresničenje reform — zvišanje materijelnih in moralčnih življenjskih pogojev proletariata.

V nadaljnjih izvajanjih se Ferri prav zelo zaganja v čisti (ortodoksni) marksizem, vendar pravi, da je enotnost stranki nujno potrebna.

Iz Ferrijevih izvajanj in iz poročil v Imoli se učimo, da je socializem stopil že v svojo drugo dobo, v dobo dela za družbo. V hudih bojih si je proletariat priboril pravice v svojo obrambo, da more praktično in znanstveno utemeljevati svoje nazore. Ta prva doba pa še ni povsem končana. Rešitev velja le za nekatere narode, odnosno dežele; mnogo je še narodov, pri katerih se prva doba socializma šele pričinja, med temi smo tudi mi Slovenci. Ko se gre v naprednejših krajih že za to, da se predlogi proletariata sprejmejo za vso družbo, divja še drugje najnavadnejši boj za vsakdanje življenje. Socializem gleda lahko mirno v bodočnost, ker je prepričan ravno o resničnosti Ferrijevih besed, ki je dejal na nekem predavanju: Le ona veda je koristna, ki ima zvezo z življenjem. In socializem jo ima!

A—s.

Sedanje revolucijsko in socialističko gibanje in njegova književnost na Ruskem. Rusko socialističko gibanje delimo danes v štiri različne skupine, namreč v staro socialističko-revolucijsko, novo revolucijsko-socialističko, reformsko in Tolstojevo. Te različne skupine imajo svoja glasila.

K revolucijsko-socialistiški skupini se pristevajo oni, ki smatrajo socializem revolucijskim v zgodovinsko-filozofičnem zmislu in ki uravnavajo svojo taktiko v duhu politične revolucije kot sredstvu. — K starejši socialno-revolucijski skupini se računa: 1.) stare narodovoljce, ostanek revolucionarjev od leta 1870. do 1880., katerih mogočno glasilo je bilo tedaj: „Narodna volja“. Sedaj imajo glasilo: „Vestnik ruske revolucije“, politično revijo, ki jo izdaja v Parizu in Genevi K. Tarrasov. — Druga skupina je Russian Free Press fund (Zaklad ruskega svobodnega časopisja). Ta ima svoj sedež v Londonu. Do najnovejšega časa je bilo njeno glasilo: „Letajoči listki“, ki so izhajali osem let; ti so nedavno pnehali.

K skupini novih revolucijskih socialistov je šteti one socialistične struje, ki se približujejo bolj in bolj terorizmu ter uporabljajo v ta namen stavke, proteste, demonstracije. K tej skupini spadajo: 1.) stranka socialističkih revolucionarjev, ki je izdala svoj manifest leta 1900. Njeno glasilo je „Revolucijska Rusija“. Četrta številka je izšla poleti 1901 v tajni tiskarni. Dalje je izdala ta stranka leta 1900. manifest stranke socialističkih revolucionarjev, sklenjen na kongresu zastopnikov združenih skupin socialističkih revolucionarjev in „Naše zadače“, temeljne točke programa društva socialističkih revolucionarjev; 2.) socialnodemokratične stranke, in sicer a) ruska socialno demokratična delavska stranka, ustanovljena leta 1898. Njen organ je list: „Delavska zastava“, in b) socialno demokratična delavska stranka Rusije, ki je sedaj najmočnejša in se deli v dve struji: v Plehanovo in Delavsko stvar. Plehanova smer izdaja časopis: „Iskra“ in „Zarja“, znanstvena in politična revija. Smer „Delavska stvar“ pa ima sledeče organe: „Delavska stvar“ in „Listki delavske stvari“. Zadnja smer se ni postavila terorizma.

Poleg tega obstoje krajevne socialno-demokratične stranke. Od teh izdaja n. pr. peterburški odbor: „Delavčeva misel“. — V Odesi izhaja

„Južni delavec“, organ južno-ruskih delavcev, v Kijevu „Naprej“ in „Delavčeva volja“, v Saratovu pa „Delavski list“.

Skupina reformskih socialistov obsega: Smer „Delavčeve misli“. Ta se peča mnogo z ustanovljanjem delavskih podpornih blagajn in konzumnih društev. Do januarja 1901 je ta smer imela list „Delavčeva misel“. Od tedaj se je ta struja pridružila revolucijskim skupinam.

Vsi ti listi in revije izhajajo zelo neredno in sedaj tajno v Rusiji, sedaj izven nje, tako n. pr. v Londonu, Parizu, Genevi.

Ostanejo še pristaši Tolstoja s čisto krščansko ljubeznijo in spopolnjevanjem samega sebe. Njihova organa sta „Svobodna beseda“ in „Listki svobodne besede“, ki ju izdajata Čertkov in Purleigh, Maldan, Essex (Angleško).

Poleg tega je v Rusiji še mnogo drugih revolucijskih struj samih záse.

V Londonu izdaja revolucijec Šerebrnjakov socialni revolucijski list „Nakanunje“ (Na predvečer).

Od julija izhaja v Stuttgartu list „Oswoboždenije“, ki ga izdaja Peter Struve in ki piše za pridobitev mestnega delavca, radikalne mladine in kmetstva za politični boj proti vladi.

Na Francoskem pa je v Lille pričel izhajati list v francoskem jeziku: „Echos de Russie“. Njega namen je, seznanjati Francoze z ruskimi revolucijskimi razmerami. Prinaša pa le ono, kar prinese „Iskra“, glasilo revolucijske ruske socialne demokracije.

Nedavno je izšla publikacija A. A. Isajeva: „O socializmu naših dni“, ki je vsa temeljita in ki bo v Rusiji brez dvoma izvršila veliko delo, dasi se knjiga sama ne odlikuje po duhovitosti.

(Po poročilih Fedot Grešica in Chajm Schutlovskega.)

Dmitár Mihič:

Pred tribunalom.

Po M. V. de Féréal-u.

Leta 1534 v Sevili na Španskem.

Mračen pomladanski dan je, dan inkvizitorialne sednice. Velika dvorana tribunala odprla se je ravnokar. Dvorana je velika, čveterokotna, prevlečena do najmanjšega kotička s črnim suknom. V ospredji dvorane dviga se v polkrogu črno pogrjnena miza, za njo pa stoji velik s črnim volnenim suknom pregrnjen naslonjač za velikega inkvizitorja. Nad naslonjačem razprostira se obsežen baldahin iz enakega blaga.

To je sedež velikega inkvizitorja meniha Petra Arbueca.

Nad baldahinom blišči mogočno razpelo iz slonove kosti. Dva enako črna stola zavzemata prostor na levi in desni strani predsed-

nikovega sedeža, za inkvizitorialna svetovalca, ki skupaj tvorijo tribunal.

Na mizi leži sveto pismo in zvonček. Prostor ob stenah pa zavzemajo hlapci inkvizicije, rabelji, oblečeni v črne suknje, s črnimi kapucami na glavi. Na levi strani mize sedita dva pisarja, v ozadju pa stoje dominikanci in menihi drugih redov, familijarji, inkviziciji udani velikaši Španije ter drugi plemenitniki.

Grobna tišina vlada, liki, da razprostira smrt svoje črne peroti nad zborom, ki je zbran tu, kakor da hoče obhajati mrtvaške obrede. Povsod ona grozna, dušo moreča enostavnost; na obrazih vseh se bere globoka resnost in izraz žalovanja — smrti.

Zavesa na levisi predsednika se zdrgne in obtoženci vstopijo: spremljajo jih v črne halje oblečeni rablji in mučilni hlapci.

Rablji odidejo na svoje prostore.

Peter Arbuec dvigne glavo, premeri z ostrim pogledom vrsto obtožencev in se ustavi končno pri možu, srednje starosti, upalega lica, toda junaškega ponosa.

„Kako je Vaše ime?“ ga vpraša.

„Antonio Herrezuelo.“

„In stan?“

„Odvetnik.“

„Antonio Herrezuelo, Vi ste toženi, da ste pripadnik reformirane cerkve!“

Antonio Herrezuelo molči.

„Kaj imate navesti v Vaš zagovor?“ ponovi znova veliki inkvizitor.

Isti molk.

„Antonio Herrezuelo, je-li istina, da ste pripadnik Lutrove vere?“

„Jaz se prištevam pravi veri Kristovi,“ odgovori Herrezuelo.

„Vero, v katero verujete Vi, je vera apostatov in ne vera Kristova,“ zavrne ga veliki inkvizitor.

„Ako je razdejala cerkev evangeljsko sporočilo in zaupala vrhovno vodstvo črede Jezusove umazanim rokam, tedaj se morajo postaviti modrijani in učenjaki sami zastopnikom zakona in z evangelijem v roki prekleti one, ki so napravili iz njega rop in samopašje!“

„Dovelj!“ zakriči razjarjeno veliki inkvizitor. „Ta mož priznava svoje hudodelstvo. Odpeljite ga v ječo!“

„Reci raje, odpeljite ga v mučilnico!“ zakliče učenjak s temnim navdušenjem. „Zahvalim se Ti, moj Bog. Umrem za Tvojo stvar. Prelita kri ne ostane brez sadu; resnica posvetila bode enega dné čez ves svet!“

Rabelj se približa Herrezuelu, da mu zamaši usta, toda ta ga sune z užaljenim ponosom v stran, rekoč:

„Ni potreba; nimam nič več povedati; molčal bom!“

In odvedo ga.

* * *

Antonio Herrezuelo, odvetnik mesta Toro v Stari Kastiliji je zgodovinska oseba in je umrl leta 1559 kot luteranec na grmadi v Valadolidu brez vsakega kesanja. Služabnik inkvizicije, ki je bil ves razjarjen nad toliko hlabrostjo, prebodel mu je prsa, da je izkrvavel, še predno ga je oblizal ogenj. Umrl je pred očmi infanta don Karlos-a in infantinje Ivane. Pri isti priliki je bil sežgan tudi doktor Avguštin Cazalla de Vibero, duhovnik in kanonik iz Salamancae pred smrtjo pa je bil zadavljen; njegovega brata Frančiška Cazalla pa so živega sežgali. Donna Beatriz de Bibero, sestra umorjenih bratov, bila je istotako živa sežgana. Nadalje je bilo isti dan sežganih tudi mnogo drugih oseb, med njimi dva zakonca, zapušča-joča 14 otrok. Inkvizicija toraj ni nikomur prizanašala, tudi duhovnikom ne.

(L. Lorente.)

Listnica.

Vse p. n. naročnike, katerim smo poslali list in ga doslej niso vrnili, prosimo, da nemudoma vpošljejo naročnino, če se niso storili tega. Organizacije, ki dobivajo list, prosimo, da obračunajo najkasneje do 25. vsakega meseca. Vse prijatelje prosimo, da delujejo povsodi za razširjanje lista, ki je nujen za naobrazbo delavstva. Kdor nam naznani novih naslovov, kamor bi bilo vredno list poslati na ogled, nam stori veliko uslugo.

Upravništvo.

Članek „Ljubezen do domovine“ pride v prihodnjo številko.

Uredništvo.